

деятельность учителя и ученика и развивает способности субъекта этой деятельности – ученика.

Ключевые слова: диалоговые технологии, коммуникативная среда, учебно-воспитательный процесс, диалоговое обучение.

Pidborskiy Yu. G. Application of dialog technologies in to educational-educate process

The article is devoted dialog technologies by which carried out educational-educate process at modern school. In it their varieties, elements and components, approaches and ways of the use, are examined in an educational process. The concept of dialog technologies is determined in the article. It is underlined that dialog studies are the effective mean of embodiment in practice educational-educate to the process. It is the direct form of contact, beginning from a contact and concluding the general search of truth. Dialog studies stimulate joint activity of teacher and student and develops the capabilities of subject of this activity - student.

Key words: dialog technologies, communicative environment, educational-educate process, dialog studies.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 37.014.542

О. В. Прашко

**ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА
ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ СТАНОВЛЕННЯ
ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ШКОЛИ**

Національна доктрина розвитку освіти наголошує на необхідності розвитку особистості як творця, проектувальника власного життя, свідомого громадянина. Педагогічне проектування навчально-виховного процесу відкриває нові можливості перед навчальним закладом щодо становлення особистісно-орієнтованої школи, у центрі уваги якої особистість учня.

Проблему педагогічного проектування досліджували українські та російські вчені. У наукових роботах І. Г. Єрмакова, О. В. Киричука, В. О. Киричука, Н. П. Плахотнюка, В. С. Безрукова, В. П. Беспалька, М. В. Кларіна, О. М. Коберника, А. О. Лігоцького, Н. Р. Юсуфбекова, А. А. Бодальова, В. В. Краєвського, Н. В. Кузьміна, М. В. Кухарева, В. А. Сластьоніна, А. І. Щербакова, В. А. Кан-Калик, І. А. Зязюна, В. Т. Куценко, Л. Ф. Спіріна, І. В. Бестужева-Лади, Б. Н. Гершунського, Ф. Р. Філіппова, Б. Т. Юдіна та інші питання проектування педагогічних

систем, процесів і технологій визначається як одне із пріоритетних завдань школи.

Педагогічне проектування розглядається науковцями як структурні і процесуальні характеристики діяльності, спрямовані на вирішення різних проблем у навчально-виховному процесі; як продуктивна діяльність, продуктом якої є проект, програма його реалізації, результати освіти, які мають місце при реалізації проекту.

Так, І. Г. Єрмаков педагогічне проектування та проектувальну діяльність у педагогіці розглядає як шлях від ідеального образу до реального об'єкта; В. О. Киричук – як науково обґрунтоване визначення системи параметрів майбутнього об'єкта або якісно нового стану наявного проекту – прототипу, прообразу передбачуваного або можливого об'єкта, стану чи процесу в єдності зі способами його досягнення; мистецтво наближення кращого майбутнього означає творити, добувати щось нове; Н. П. Плахотнюк – як спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності; В. Є. Родіонов як основу інноваційного розвитку навчального закладу, здатного змінити тип мислення учасників проекту, та різновид проблемо - розвиваючого навчання. В. І. Слободчиков – як побудову розвивальної освітньої практики, освітніх програм і технологій, способів і засобів педагогічної діяльності. Н. О. Яковлева педагогічне проектування розуміє як цілеспрямовану діяльність зі створення проекту як інноваційної моделі навчально-виховної системи. О. Г. Прокот визначає педагогічне проектування як ціннісно-орієнтовану, глибоко вмотивовану, високоорганізовану, цілеспрямовану професійну діяльність, мета якої зміна педагогічної дійсності. Е. С. Заїр-Бек звертає увагу, що під час проектної діяльності вирішуються завдання розвитку, перетворення, усунення суперечностей в сучасних освітніх системах. В. С. Безрукова вважає проектування попередньою розробкою основних деталей майбутньої діяльності учнів та педагогів. Об'єктами педагогічного проектування вона визначає педагогічні системи, педагогічні процеси і педагогічні ситуації.

Багатозначність визначень у сучасній педагогічній науці доводить актуальність проблеми і необхідність вироблення узгоджених поглядів. Незважаючи на різноманітність наукових поглядів, усі дослідники єдині в одному: педагогічне проектування – необхідна складова інноваційного процесу становлення особистісно орієнтованої школи, про побудову якої говориться в законодавчих та нормативних документах, регламентуючих українську освіту. У „Білій книзі” НАПН України системно, всебічно, у порівнянні із кращою світовою освітньою методологією і практикою, аналізуються та узагальнюються проблеми, „білі плями” української освіти в розрізі глобалізації. Серед важливих завдань освіти – розвиток інноваційного мислення в учасників навчально-виховного процесу: „Входження світу у науково-інформаційний тип прогресу зумовлює необхідність формування людини з інноваційним мисленням, інноваційною культурою, здатністю до інноваційної діяльності”[1].

Терміни „педагогічне проектування” і „навчально-виховний проект”, все частіше використовуються в практиці роботи навчального закладу. Різні за змістом, за лексичним значенням, метою, способом реалізації тощо ці поняття інколи помилково взаємно підміняються учителями.

Педагогічне проектування в педагогічній практиці впроваджується як проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці, та як педагогічна діяльність, що реалізує науково обґрунтований проект навчально-виховного процесу. Педагогічне проектування – це механізм розробки технології в педагогічній теорії та практиці.

В. П. Бедерханова виокремлює два основних типи проектування: психолого-педагогічне проектування освітніх процесів і соціально-педагогічне проектування соціальних інститутів і освітнього середовища. Важливим вона вважає одночасне проектування саморозвитку учня.

Логічна структура педагогічного проектування передбачає наступні компоненти: суб’єкт, об’єкт, предмет, форми, засоби, методи діяльності, її результат [2].

І. І. Коновальчук виділяють компоненти педагогічної системи на структурному рівні [3].

Класифікація проектів за метою, змістом, учасниками педагогічного проектування є предметом наукового дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців.

Класифікація педагогічних проектів Н. В. Матяш за змістовним компонентом включає інтелектуальні проекти, матеріальні проекти, сервісні, екологічні та комплексні.

Більш розширена класифікація подана в у працях Є. Полат та В. О. Киричука: [4].

Є. Полат педагогічні проекти групує за наступним принципом:

- 1) за характером діяльності, що домінує в проекті;
- 2) за характером координації проекту;
- 3) за кількістю учасників;
- 4) за характером контактів;
- 5) за предметно-змістовною галуззю;
- 6) за тривалістю виконання.

За характером діяльності, що домінує в проекті, дослідник виділяє дослідницькі, творчі, рольово-ігрові, пригодницькі, практично-орієнтовані проекти.

В. О. Киричук подає більш широку узагальнену класифікацію проектів. Проекти за напрямками діяльності визначені ним як навчально-виховні; виховні, науково-методичні; організаційно-адміністративні; адміністративно-господарські тощо [5].

Зарубіжні дослідники (У. Кілпатрик, Є. Колінгс) надають перевагу проектам, безпосередньо пов’язаним з розвитком в учнів навичок та вмій вирішення проблемних питань, що мають зв’язок з життям дитини та його особистісним досвідом.

Педагогічне проектування в українській школі, як свідчить аналіз теорії та практики, учасники навчально-виховного процесу пов'язують в першу чергу з навчально-виховними та навчальними цільовими проектами.

Попри різноманітність класифікацій та розбіжність поглядів науковців на проектну діяльність, педагогічне проектування та метод проектів стають невід'ємною частиною навчально-виховного процесу, інноваційною технологією, яка по великому рахунку є особистісно орієнтованою технологією освіти, здатною управляти розвитком ключових компетентностей учня, тому, на нашу думку, важливо розуміння педагогами суті технології педагогічного проектування.

Дж. Джонс виділяє три етапи у процесі проектування [6].

Перший етап – етап дивергенції (від лат. *divergere* – знаходити розбіжності), що означає розширення меж проектної ситуації для забезпечення багатоваріантності в пошуку рішень.

Другий етап – етап трансформації (від лат. *transformatio* – „перетворення”). На цьому етапі створюються концепції, визначаються принципи проектної діяльності.

Третій етап – етап конвергенції (від лат. *convergo* – „зближаю” – процес зближення, сходження, вироблення компромісних рішень). На цьому етапі перед проектувальником з'являються можливості для вибору оптимального рішення шляхом аналізу інших варіантів, що накопичилися у результаті роботи на попередніх етапах.

Російські науковці виділяють 4 стадії проектування, які в свою чергу складаються з декілька етапів [7]. Це стадії моделювання, концептуальна, конструювання та стадія технологічної підготовки.

На стадії моделювання одним з етапів є етап декомпозиції, сутність якого поясняє науковий метод, який використовує структуру задачі і який дозволяє замінити рішення однієї великої задачі рішенням серії менших задач. Ці задачі взаємозв'язані між собою, але більш доступні і прості для вирішення. Наступний етап – етап агрегування представляє собою поєднання окремих елементів в єдину або декілька систем.

З точки зору В. І. Гінецинського процес проектування охоплює етапи:

1. Констатація та оцінювання результатів педагогічної діяльності.
2. Висунення гіпотез про зв'язок результатів з факторами навчального процесу.
3. Побудова конкретної педагогічної системи навчального закладу.
4. Побудова педагогічної системи спеціального цільового призначення.
5. Вибір методики виміру параметрів.
6. Порівняння результатів виміру функціонування зазначених систем.
7. Побудова оптимального варіанту конкретної педагогічної системи [8].

Українські науковці частіше виділяють III етапи педагогічного проектування: моделювання, проектування, конструювання.

Етап моделювання – визначення цілей моделі педагогічних систем, процесів або ситуацій, шляхів їх досягнення тощо. Проектування ґрунтується на природному умінні людини будувати моделі (на відміну від тварин) за допомогою мислення будувати моделі „потрібного майбутнього” (Н. А. Бернштейн) і здійснювати їх у практичній діяльності. Моделювання розкриває нові можливості для педагогів:

1. Створювати образи об'єктів або явищ.
2. Ініціювати реальні процеси майбутньої діяльності.
3. Порівнювати і оцінювати можливі результати проектування.
4. Вибирати альтернативний варіант для досягнення цілі або вирішення проблеми.

Моделювання функціональних компонентів, які відображають послідовність та смислове значення етапів проектування, визначає взаємодію компонентів педагогічної системи, її динаміку й розвиток з урахуванням усіх зовнішніх і внутрішніх факторів та умов.

1. Гностичний компонент – осмислення цілей, завдань, сутності та специфіки педагогічного процесу.

2. Прогностичний компонент – функції передбачення майбутнього стану об'єкта і предмета педагогічного процесу.

3. Орієнтаційно-пошуковий компонент – висунення і науково-теоретичне обґрунтування провідної ідеї діяльності, закономірностей і принципів педагогічного процесу.

4. Планування – визначення шляхів і засобів реалізації педагогічних задач.

5. Конструктивний компонент – композиційна побудова навчально-виховної діяльності.

6. Контрольно-оціночний компонент – розробка системи засобів контролю та оцінки результатів і процесу навчально-виховної діяльності [9].

Різновиди моделей у теорії педагогічного проектування представлено як прогностичні, концептуальні, інструментальні, моніторингу, рефлексійні.

За лексичним значенням, наукове моделювання – це особливий пізнавальний процес, метод теоретичного та практичного опосередкованого пізнання, коли суб'єкт замість безпосереднього об'єкта пізнання вибирає чи створює схожий із ним допоміжний об'єкт-замісник (модель), досліджує його, а здобуту інформацію переносить на реальний предмет вивчення.

Мета педагогічної діяльності – це змодельований результат ще не здійсненої діяльності, представлений у свідомості як проект кількісних та якісних змін педагогічного процесу та його окремих компонентів.

Педагогічне прогнозування – конкретизація педагогічних цілей та їх перехід в систему педагогічних задач. Суспільні цілі освіти при проектуванні перетворюються в цілі педагогічні. Цілі освіти визначають

тактичні, стратегічні завдання навчального закладу, задачі особистісного розвитку учня та задачі розвитку їхніх потенційних можливостей. Вони визначають загальну стратегію навчально-виховного процесу і відображаються в проектах. Розуміння педагогічної задачі – умова вирішення її у майбутньому. Одна із проблем сучасної традиційної школи у тому, що педагоги часто зосереджують увагу на функціональних задачах: провести урок, дати систему уроків, провести окремий виховний захід, відреагувати на девіантну поведінку учня та застосувати міри впливу до окремого учня (як правило відреагувати на наслідки навчально-виховного процесу а не спрацювати на випередження можливої ситуації або проблеми). Педагогічні цілі повинні впливати із аналізу комплексної психолого-педагогічної діагностики учасників навчально-виховного процесу і складати основу для практичних дій, конструювання задач навчального закладу та задач особистісного розвитку учнів.

Ціль як ідеальне представлення кінцевого результату слугує передумовою проектувальної діяльності педагога.

Можливості для проведення комплексної психолого-педагогічної діагностики, конструювання вищезазначених задач дає комп'ютерний діагностичний комплекс „Універсал” (автор В. О. Киричук). Це єдина інноваційна технологія на сьогодні в Україні, яка забезпечує педагогів інструментарієм для проведення валідних діагностичних досліджень та дає можливість для розвитку ключових компетентностей учнів.

Зрозуміло, що неможливо розвинути в учнях саме ті компетенції, розвитку яких вони потребують, не зосереджуючи пильної уваги і педагога, і учня саме на цих компетентностях.

Аналізуючи шкільні заходи, можемо знайти поширені приклади неконкретного цілепокладання, загальних формулювань, інколи безсистемні заходи взагалі проводяться без визначення мети. Процес постановки цілі (без знання кожної окремої дитини) перетворюється в виснажливе, нікому не потрібне дійство, марнотратство часу й зусиль.

Прогнозування – це різновид наукового передбачення, дослідження певних перспектив будь-якого явища, вірогідне наукове судження о можливих станах явища в майбутньому.

Прогнозування може бути пошуковим та нормативним. Пошукове прогнозування – визначення перспективних проблем, які потребують вирішення відповідно до концепції розвитку навчального закладу, загальної та мети освіти, завдань та задач конкретного навчального закладу.

Нормативне прогнозування визначає можливі шляхи вирішення проблем навчального закладу у відповідності з визначеними критеріями.

Наступний етап педагогічного проектування передбачає створення проекту. Оскільки модель в педагогічному проектуванні виконує функцію установки, проект стає механізмом перетворення педагогічної дійсності та виховного середовища.

Проектування, за Дж. Джойсом, є способом відповісти на одне із питань, на яке потрібно відповісти для того, щоб перейти від незнання, з

чого все починається, до усвідомлення нового, чим усе закінчується: „...для створення чогось нового потрібно змінити не лише чиєсь середовище, але й самого себе і спосіб власного сприйняття, і, можливо, трохи змінити й саму реальну дійсність”.

Наступний етап педагогічного проектування – конструювання. Таким чином, проект деталізується, конкретизується та наближається до педагогічної дійсності. Конструювання навчальної та педагогічної діяльності є вже методичною задачею.

Етап проектування – (створення проекту) – подальша розробка створеної моделі і доведення її до рівня практичного використання. Формою педагогічного проектування є документ, у якому описуються створення і дія педагогічної системи. У сучасній системі освіти використовуються дві форми проектування: *концепція* (сукупність положень, необхідних для практичного втілення ідеї); *план* (робочий документ, у якому дається перелік заходів, порядок і місце їх проведення).

Проектування визначає концептуальні засади переведення педагогічної системи у новий стан; розробку перспективних моделей досягнення нового якісного етапу розвитку школи; визначення основних напрямів дій і принципів координації; обґрунтування наслідків здійснення проекту та його вплив на учасників навчально-виховного процесу.

Концепція є одною із найбільш поширених форм педагогічного проектування. Концепція будується на результатах наукових досліджень, педагогічному експерименті. Кожна концепція передбачає лише ті теоретичні знання, які планується застосовувати у практичній діяльності. За допомогою концепції висвітлюється точка зору на майбутню діяльність – систему, процес тощо – теоретичні принципи побудови систем або процесів.

Планування є складовою проектною діяльністю, яке використовується на усіх етапах проектування. Проектування лише наприкінці знаходить своє втілення у плані.

Етап конструювання – подальша деталізація створеного проекту, яка наближає його реалізацію в конкретних умовах реальними учасниками навчально-виховного процесу.

Як стверджує Н. О. Яковлева, педагогічне проектування має певні особливості:

1. Процес педагогічного проектування базується на деякому винаході.
2. Результати проектування орієнтовані на масове використання.
3. У основі діяльності проектувальника лежить цінність, виходячи з якої створюється проект.
4. Процес педагогічного проектування завжди орієнтований на майбутнє, на передбачення результатів і наслідків дій.
5. У результаті проектування завжди рішається актуальна проблема.

6. Педагогічне проектування системно, полінаучно, носить інформаційний характер.

Конструювання та проектування є послідовними етапами наближення замислу до його практичної реалізації. У процесі конструювання розробляються деталі, елементи об'єкту, що проектується; при проектуванні створюється система взаємозв'язків елементів проекту, розробляється й оформлюється проект.

Конструювання передбачає аналіз, діагностику та розробку проекту діяльності. Технологія конструювання навчально-виховного процесу – це єдність технології конструювання змісту, матеріальних або матеріалізованих засобів та діяльності. Аналіз, прогноз та проект – необхідні складові реалізації педагогічної задачі. Урахування потреб як учителів, так і учнів – головна умова успішного проекту.

Базова компетентність вчителя полягає в умінні організувати таке освітнє, розвиваюче середовище, у якому стає можливим досягнення освітніх результатів дитини сформульованих як ключові компетенції. Вміти організувати навчання таким чином, щоб воно стимулювало інтерес до навчальної діяльності, бажання разом думати і дискутувати, ставити оригінальні питання, проявляти незалежне мислення, формулювати ідеї, висловлювати різноманітний точок зору. Щоб воно мотивувало б учнів до вищих досягнень і інтелектуального зростання. Компетентний учитель – це учитель з проектним мисленням.

Актуальність психолого-педагогічного проектування знаходить підтвердження в нормативних документах Міністерства освіти, молоді та спорту України, у яких докладно визначені можливості проектно-технологічного підходу до здійснення процесу виховання у навчальному закладі. Підкреслюються можливості педагогів:

- а) практично реалізувати індивідуальний підхід;
- б) планувати і прогнозувати результати виховних впливів;
- в) обирати найбільш ефективні для даного учня або класного колективу форми і методи виховної роботи;
- г) об'єктивно оцінювати ефективність і результативність навчально-виховної роботи.

Кінцевим результатом реалізації будь-якого виховного проекту є розвинені життєві компетентності учнів, тобто сформовані компетенції діяти у конкретній життєвій ситуації відповідно до власних цінностей, ставлень та переконань. Таким чином відбувається перехід від „педагогіки заходів” до педагогіки цілеспрямованого і свідомого формування ключових компетентностей учнів, до особистісно орієнтованої освіти.

Список використаної літератури

1. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.] ; за заг. ред. акад. НАПН України В. Г. Кременя. – К. : Інформаційні системи, 2010. – 342 с.

2. Бедерханова В. П. Совместная проектировочная деятельность как средство развития детей и взрослых / В. П. Бедерханова // Развитие личности. – 2000. – №1. – С. 24 – 36. **3. Коновальчук І. І.** Проектування інноваційних педагогічних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studentam.net.ua/> **4. Кондратова Л. Г.** Організація проектної діяльності учнів у позаурочній роботі школи / Л. Г. Кондратова. – Х. : Видав. група „Основа”. – 2009. **5. Киричук В. О.** Проектування навчально-виховного процесу в комп’ютерному комплексі „Універсал-3” : навч.-метод. посіб. / В. О. Киричук. – К. : Інформаційні системи, 2011. – 215 с. **6. Джонс Дж. К.** Методы проектирования / Дж. К. Джонс // пер. с англ. Т. П. Бурмистровой, И. В. Фриденберга ; под ред. д-ра психол. наук, канд. техн. наук В. Ф. Венды, канд. психол. наук В. М. Мунипова. – Издание второе, дополн. – М. : „Мир”, 1986. **7. Новиков А. М.** Образовательный проект (методология образовательной деятельности) / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М. : Эгвес, 2004. – 120 с. **7. Гинецинский В. И.** Основы теоретической педагогики : учеб. пособ. / В. И. Гинецинский. – СПб., 1992. – 288 с.

Прашко О. В. Педагогічне проектування як складова інноваційного процесу становлення особистісно орієнтованої школи

У статті розглянуті різноманітні погляди українських та зарубіжних учених на педагогічне проектування, типи, логічну структуру, компоненти. Висвітлені основні етапи педагогічного проектування. Педагогічне проектування розглядається як результативна педагогічна діяльність, спрямована на вирішення проблем розвитку ключових компетентностей учнів під час навчально-виховного процесу.

Ключові слова: компетентність, педагогічне проектування, моделювання, проектування, конструювання, проектне мислення.

Прашко О. В. Педагогическое проектирование как составная инновационного процесса становления личностно ориентированной школы

В статье рассматриваются различные взгляды украинских та зарубежных ученых на педагогическое проектирование, типы, логичную структуру, компоненты. Освещаются основные этапы педагогического проектирования. Педагогическое проектирование рассматривается как результативная педагогическая деятельность, направленная на решение проблем развития ключевых компетентностей учащихся во время учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: компетентность, педагогическое проектирование, моделирование, проектирование, конструирование, проектное мышление.

Prashko O. V. Pedagogical projecting as part of the innovation process of formation of personality oriented schools

The article discusses the various looks that Ukrainian of foreign scientists on pedagogical projecting, types, logical structure components. Highlights the key stages of pedagogical design. Pedagogical projecting is regarded as an effective pedagogical activities aimed at solving problems of the development core competencies of students in the educational process.

Key words: competence, pedagogical projecting, modeling, design, construction, project thinking.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК: 373.5.016:796

Т. Т. Ротерс

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРИ – ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ СПОРТИВНО ОРІЄНТОВАНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

У сучасних умовах реформування освітньо-виховної системи у загальноосвітніх навчальних закладах на перше місце виходить проблема профільного навчання у старшій школі. Це зумовлено тим, що розвиток світового, зокрема європейського освітнього простору, об'єктивно вимагає від української школи адекватної реакції на процеси реформування загальної середньої школи, що відбуваються у провідних країнах світу. Загальною тенденцією розвитку старшої профільної школи є її орієнтація на широку диференціацію навчання, яка передбачає поглиблене і професійно орієнтоване вивчення циклу споріднених предметів. Найбільш актуальними напрямками профільного навчання у 10 – 11 класах визначено суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний. Їх набір відповідає соціально-диференційованим видам діяльності, які зумовлюються суспільним розвитком праці і містять знання про природу, людину, суспільство, культуру, науку та виробництво.

За основними напрямками профілізації визначаються різноманітні навчальні профілі шляхом як добору різних предметів, так і їх змістом. Засвоєння змісту освіти у загальноосвітніх навчальних закладах з профільним навчанням спрямоване на забезпечення, з одного боку, загальноосвітньої підготовки учнів, а з іншого – підготовку до майбутньої професійної діяльності. У цьому аспекті великого значення набувають питання визначення технології профільного навчання фізичній культурі учнів старшої школи, спрямованість навчального процесу на ознайомлення учнів старших класів з основними формами професійної діяльності фахівців фізичного виховання (вчителі фізичної